

ARMENI

TERRITORIS ON ES PARLA

L'armeni, hayeren pels nadius, és una llengua parlada sobretot a la República d'Armènia i a la República no reconeguda de Nagorno-Karabakh, al sud del Caucas. Per raons històriques l'armeni compta amb una ampla diàspora que s'estén principalment per Rússia, Geòrgia, Iran i Líbia. Altres països on també es parla l'armeni són Síria, Egipte, Turquia o els Estats Units d'Amèrica. A Catalunya hi ha al voltant de 6 mil armenis.

DIVERSITAT INTERNA/ VARIACIÓ GEOGRÀFICA

L'armeni és un contínuum de varietats lingüístiques dividides en dues varietats geogràfiques estàndards principals: l'armeni de l'est i l'armeni de l'oest, que es van originar amb la divisió del territori armeni entre Rússia i l'Imperi Otomà al segle XIX. L'armeni de l'est és la varietat més gran (amb 4 milions de parlants aproximadament) i es parla a Armènia, Rússia, Geòrgia i Iran. L'armeni de l'oest es parla a l'antic Imperi Otomà i a la diàspora armènia occidental, causada pel genocidi armeni al segle XX. A causa d'aquest genocidi, s'han perdut moltes varietats de l'armeni occidental i el nombre de parlants ha disminuït fins a 800.000 parlants aproximadament. En termes generals, les varietats de l'est i de l'oest són intel·ligibles entre elles, tot i que, dins la varietat de l'oest, a Síria, hi ha dialectes que presenten dificultats de comprensió amb la resta. Actualment, totes les varietats reben una forta influència de l'armeni de l'est a través de l'educació, els mitjans de comunicació i la literatura.

NOMBRE APROXIMAT DE PARLANTS AL MÓN

Hi ha aproximadament uns 6 milions de parlants al món.

ESTATUS JURÍDIC I DE FACTO

L'armeni és llengua oficial a la República d'Armènia i a la República no reconeguda de Nagorno-Karabakh. A la resta de països on es parla, però, no té cap reconeixement oficial. Actualment el 95 % dels habitants a Armènia parlen armeni, i uns 140.000 a la república de Nagorno-Karabakh. Tot i això, la influència del rus ha estat molt forta i pràcticament tota la població alfabetitzada és bilingüe. Tanmateix, la llengua russa segueix tenint un prestigi important, atès que es considera la porta cap a la cultura global. A més, després de la independència, es va popularitzar l'anglès, que ara competeix amb el rus en l'àmbit de l'economia i la ciència. Amb tot, l'armeni és la llengua preferent dels armenis per a la vida diària. Altres llengües que es parlen a la República d'Armènia són el neo-arameu i el lomavrem (llengua de la població gitana a Armènia).

FILIACIÓ

Constitueix una branca independent de la família indo-europea i no compta amb parentius propers coneguts.

ESTATUS oralitat / escriptura

Els primers textos escrits en armeni són del segle V A.C. L'armeni compta amb el seu propi alfabet que té com a base l'alfabet grec. Hi ha una varietat estàndard d'escriptura per a cada varietat geogràfica principal, amb algunes diferències en la pronúncia d'algunes lletres, encara que fan servir el mateix sistema d'escriptura. Per exemple, hayeren, que és com els armenis denominen la seva llengua, s'escriu així: հայերէն. Es llegeix d'esquerra a dreta.

TRETS FORMALS BÀSICS

Fonètica:

1. A l'armeni li manquen alguns sons del català, com ara la <ny> o la <ll>. Això fa que als parlants els sigui difícil l'articulació d'aquests sons, en paraules com per exemple: 'ensenyar' o 'lluna'.
2. En armeni l'accent de la paraula recau normalment en l'última síl·laba, i això fa que puguin tenir dificultats amb l'accentuació catalana, que varia segons el tipus de nom. Per exemple poden pronunciar la paraula 'taula' amb accent inicial com 'taulà', és a dir, desplaçant la vocal tònica.
3. L'armeni té diversos sons que al català li manquen. És per això que els parlants poden tenir dubtes a l'hora de trobar correspondències de sons entre la seva llengua i el català.

Morfologia i sintaxi:

1. A diferència del català, l'armeni no té gènere. Això vol dir que aquesta llengua no estableix una distinció entre el masculí el femení, com fa el català. Així, poden dubtar a l'hora de triar el gènere correcte per als noms. Per exemple poden dir 'els ulleres' en comptes de 'les ulleres'.
2. L'ordre de les paraules de l'oració és SOV, això és primer el subjecte, després els complements i en darrer lloc el verb. En català en canvi, l'ordre normal és SVO. Els parlants d'armeni poden generar frases del tipus: 'El teu company el paper donar em va' en comptes de 'El teu company em va donar el paper'.
3. A diferència del català l'armeni té postposicions; és a dir, partícules equivalents a les preposicions catalanes però que es col·loquen després del nom que acompanyen. Per aquesta raó, poden tenir problemes a l'hora d'escollir la preposició adient. Exemple: 'Anem Barcelona cap a', en lloc de 'anem cap a Barcelona'.
4. L'armeni fa una distinció peculiar a la tercera persona. Té dos pronoms de tercera persona que serveixen per evitar l'ambigüitat quan es fa referència a dues persones a una frase: *ir* es fa servir per designar el subjecte o l'argument predominant, i *nəra* serveix per designar la persona secundària de l'oració. Per exemple: *Aram ə sirum e ir ənkeroch^hə yev nəra shanə.*

A l'Aram li agrada el **seu** amic i el **seu** gos.
ir concorda amb Aram mentre que *nəra* concorda amb l'amic de l'Aram.

LLENGUA I INTERACCIÓ SOCIAL

hola	barev
adéu	mənak^h
bon dia	bari luys
bona tarda	bari yereko
com et dius?	anunət inch^he?
em dic	anunəs ... e.
sí	ayo
no	voch^h
gràcies	shənorhakal em

LÈXIC

Parts del cos

L'armeni fa servir paraules amb la mateixa arrel per designar 'cama', 'panxell' i 'genoll'.

mà	dzerk^h
braç	t^hev
cama	sərunk^h
peu	votk^h
panxell	srunk

genoll **tsunk**

Termes de parentiu

L'armeni fa servir paraules d'arrels diferents per a fill i filla, així com per a germà i germana.

mare	mayr(ik)/ mama
pare	hayr(ik)/ papa
marit	amusin
muller	kin
germana	k^huyr
germà	yeghpayr
àvia	tat(ik)
avi	pap(ik)
fill	vort^hi
filla	dustər

Sistema numeral

El sistema numeral del moldau és de base 10, com el del català.

1	mek	8	ut^h
2	yerku	9	inən
3	yerek^h	10	tasən
4	ch^hors	11	tasnəmek
5	hing	20	k^hsan
6	vets^h	100	haryur
7	yot^h		

Expressió del temps

Pels armenis, la setmana comença el diumenge.

diumenge	giragi
dilluns	yergooshapti
dimarts	yerekshapti
dimecres	chorekshapti
dijous	hinkshapti
divendres	ourpat
dissabte	shapat

ESTATUS CULTURAL DE LA LLENGUA

Actualment, a Armènia l'armeni de l'est és la varietat estàndard que es fa servir per a la cultura i l'educació. Des de l'estat promouen el seu ús tant a l'escola com a altres àmbits culturals, com són els mitjans de comunicació i la creació literària. L'estatus cultural de l'armeni de l'oest, en canvi, no és tant satisfactori. Després del genocidi i amb el reconeixement de l'armeni de l'est com a única varietat homogènia de la llengua, la varietat de l'oest va quedar fora de l'educació, del mitjans de comunicació i de la literatura. La República d'Armènia té la intenció d'unificar les dues varietats estàndards. La varietat estàndard de l'armeni de l'est, però, és força llunyana de les varietats que pertanyen a l'armeni de l'oest, i, és per això que els parlants de varietats que formen part del grup de l'armeni de l'oest, tot i tenir una varietat estàndard pròpia, no la poden fer servir. A Armènia els parlants de les varietats de l'oest han d'aprendre la llengua estàndard basada en algunes varietats de l'armeni de l'est, i, a la diàspora, no tenen recursos suficients com per a poder desenvolupar activitats culturals i literàries a la seva llengua amb normalitat. Tot i això, els parlants de l'armeni de l'oest a la diàspora han creat associacions i comunitats per poder desenvolupar activitats diàries culturals, artístiques i religioses en la seva llengua.

RECURSOS SOBRE LA LLENGUA DISPONIBLES A BARCELONA

- Associació Cultural Armènia de Barcelona www.acab.es
- Hay Tun (Casa Armènia)

EFEMÈRIDES DESTACADES DEL CALENDARI FESTIU (associat a llengua/cultura)

Bibliografia:

<http://www.omniglot.com/>

<https://www.ethnologue.com/>

<http://armenianlanguage.org/index.html>

Ammon, U. (Ed.). (2006). *Sociolinguistics: An international handbook of the science of language and society* (Vol. 3). Walter de Gruyter.

